

תענית יח

משה שווערד

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תכט סעיף ב

אין נופלין על פניהם (ז) ג בכל חדש ניסן, ואין אומרים (ח) צדקתך בשבת במנחה, ואין מספידין בו, ואין מתעניין בו (ט) להזכיר ד בצבור; <ב> והבכורות מתעניין בו בערב פסח. הגה: גם אין אומרים ה צדוק הדין בכל חדש ניסן. ונהגו שאין מתעניין בו תענית כלל. (י) <ג> אפילו יום שמת בו אביו או אמו; (יא) אבל ו תענית חלום, מתעניין... ונהגין להרבות קצת באכילה ושתיה ביום אחר החג, והוא (יד) ה אסרו חג, (גמרא ורש"י פרק לולב).

2. ביאור הגר"א אורח חיים סימן תכט

ונהגין להרבות בו. אבל מותר להתענות כמ"ש בספ"ב דתענית שבתות וי"ט כו' ושם ה"נ לא נצרכה כו' ובחגיגה י"ח א' מעשה כו' מפני כו' הא לא"ה מותר להתענות:

- תלמוד בבלי מסכת תענית דף יח/א "אלא לאסור יום שלאחריו"
- משנה ברורה סימן תכט (יד): אסרו חג - המנהג שלא להתענות בכל אסרו חג.

3. שערם מצויינים בהלכה

וזה הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיו"ט עצמו כו'. כתב המג"א (סי' תצד סק"ד) בשם הגהות מיימוני, דג' ימים קודם חג השבועות אין מתענים, דהוי ימי הגבלה, ומשמע דביום ב' סיון מתענים, אבל נהגו שלא להתענות, משום דביום ב' התחיל משה להזמין את ישראל ולקדשם לקבלת התורה. ובשו"ת האלף לך שלמה (להגר"ש קלוגער, סי' שלא) כתב, דהעולם נהגו לקראו יום מיוחס, וטעמייהו משום דהוא מונח בין שני ימים מקודשים, בין ר"ח ובין ג' ימי הגבלה. ויש לזה סמך מגמ' זו דמשום דמוטל בין שני ימים מקודשים עשאוהו כיו"ט עצמו, ה"נ לגבי ב' סיון, ומשו"ז אין מתענים בו, ואין אומרים בו

תחנון, ויש שמסתפרים בו ועושים בו תתונה.

4. תוספות ראש השנה דף יט/א

הא ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר' מאיר - תימה בפ' סדר תעניות כיצד (תענית דף יח.). פריך עשרים ותשעה נמי מאי איריא דהוה ליה יומא מקמי דאיתוקם תמידא תיפוק ליה דהוה ליה יומא דבתר עשרין ותמניא מאי קושיא דהיא דאיתוקם תמידא זה היה בזמן שבית המקדש קיים ועובדא דעשרים ותמניא היה בימי ר' יהודה בן שמוע תלמיד של ר' מאיר וי"ל [א] דמ"מ רבי שסדר המשנה לא הוה ליה למתני מריש ירחא דניסן כיון דבימיו היה שלא לצורך:

5. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ראש השנה דף יט עמוד א

שלא יעסקו בתורה כו'. ובאו לבטל אלו ג' מצות ישראל מובדלים הבדל גדול מן העמים בתורה כתיב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ובשבת ובמילה כתיב אות היא ביני וביניכם וכה"ג איתא במס' מעילה שגזרו כך ונתבטלה ע"י ר' ראובן ע"ש:

6. ספר בניהו בן יהוידע על ראש השנה דף יט/א

שם שלא יעסקו בתורה. נראה לי גזרו על שלשה אלה מפני כי שלשתם הם אות לישראל ואף על גב דגם תפילין נקראו אות לא גזרו בבטולם דאינם יכולים לידע אם קיימו גזרתם או לאו דאפשר שיניחו בביתם זמן מועט ובוזה מקיימים המצוה אבל בעסק

התורה גזרו על לימוד הרב עם תלמידים גדולים או קטנים. ונרמזו שלשה אלו שדרכם של אומות העולם לגזור בהם בתיבת שמתם שהוא ראשי תיבות למפרע מ'צות ת'ורה מ'ילה ש'בת ולזה אמר [דברים י"א י"ח] ושמתם את דברי אלה על לבבכם:

7. ספר בניהו בן יהוידע על ראש השנה דף יט/א

ובאופן אחר נראה לי בס"ד מה שנתנה להם עצה שיפגינו בלילה וגם צריך טעם למה יעצה אותם שיפגינו מרחוק ולא יעצתם שילכו אצל גדולי רומי לביתם ויתחננו להם ויבכו לפניהם, והיינו כי היו כל גדולי רומי מצויים אצלה שהיה דרכם לעשות ועד בביתה ששם נקבצים להתייעץ על ענינים שלהם והיא ידעה שבליילה פלונית יהיו נאספים אצלה ולכן אמרה להם שיפגינו באותה הלילה בשווקים קרוב לביתה באופן שכל גדולי רומי היושבים בביתה ישמעו קולם ואז יהיו מדברים בענין זה של היהודים והיא תפתח פיה לדבר לפני גדולי רומי עצה שיש בה טעם מספיק על ביטול הגזרות כאשר דבר רבי ראובן בן אצטרבולי, ואם היתה פותחת ענין זה מאיליה היו חושדים אותה שמדברת לטובת ישראל על ידי ששחדו אותה בשוחד דברים או שוחד ממון ועל ידי כך לא היו דבריה נשמעים, אך עתה באופן זה נפתח ענין זה ביניהם מאיליו ולכך דבריה עושים פירות כאשר תתן טעם מספיק לביטול הגזרות, וכן היה דאפשר גם היא אמרה טעמים שאמר רבי ראובן ומאחר שיודעים שהיא מצדם ואמרת דברי טעם נשמעו דבריה ונעשה תועלת לביטול הגזרות:

8. ספר בניהו בן יהוידע על ראש השנה דף יט/א

שם אמרו אי שמים. הא דזכרו בפיהם שמים דידוע דהשמים הם אש ומים שטרפן הקב"ה זה בזה ועשה מהם שמים נמצא אפילו דהאש והמים המה נגדיים עשו שלום ביניהם, ולכן כונתם לומר דאף על פי דעשו ויעקב נגדיים ראוי שיעשו שלום ביניהם. ומה שאמרו לא אחיכם אנחנו לאוּזן השומעין אומרים כן בלשון תימה אך בלבבם בקושטא קאמרי לא אחיכם אנחנו ולא בני אב אחד אנחנו דכתיב [בראשית כ"א י"ב] כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק. ...

9. ילקוט ישעיהו

ר'ב אשי. ברש"י גרס: רבא. וכתב בספר מנחת יהודה שהוא הנכון, דבתר אבוי צ"ל רבא, אבל רב אשי נולד ביום שמת רבא (כדאמרינן בקדושין ע. ב.) וצריך שתדע שמצוי בש"ס הרבה טעויות בין רבא ורב אשי, מפני שבתיבת רב"א יש גם אותיות רב אשי בר"ת. והכותב הראשון כתב רבא, והמעתיקים טעו וכתבו רב א' והפרידו בין ב' לא', ואחר כך הדפיסו ביחד, ובמקום רבא הדפיסו רב אשי, ובמקום רב א' רבא. ובכאן צ"ל ודאי רבא כפרש"י, עכ"ל.

10. קרן אורה מסכת תענית דף יח עמוד א

ועדיין צריך לבאר הא דפסקינן הלכתא דבטלה מגילת תענית והילכתא דלא בטלה, כאן בשאר יומי כאן בחנוכה ופורים, אי הש"ס פסיק הלכתא הכי, אבל תנאי פליגי בכולהו, או דילמא תנאי נמי לא פליגי בחנוכה ופורים כלל, ונראה דתנאי לא פליגי אחנוכה ופורים, דאם לא כן הא דפליגי ר' יוסי הכא במתני' בדלא למיספד דלאחריו נמי אסור למאי נפקא מינא, הא סבירא ליה לר' יוסי בר"ה (י"ט ע"ב) דבטלה מגילת תענית לאחר החורבן, אבל אי לא פליגי בחנוכה ופורים נפקא מינא לענין חנוכה ופורים, אבל אכתי תיקשי הא פליגי נמי בדלא להתענא, ומאי נפקא מינא בהאי פלוגתא לר' יוסי ועל כרחין צריך לומר דאזמן המקדש פליגי, או לכשיבנה במהרה בימינו ישובו הימים האלו לימי שמחה, אלא דמלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות מגילה (פ"ב הי"ח) משמע דזכרון כל הצרות יבטלו לעתיד לבא שנאמר (ישעיה סה, טז), כי נשכחו כל הצרות חוץ מימי הפורים.

11. תוספות מסכת תענית דף יח עמוד א

רב אמר הלכה כר' יוסי דאמר לפניו אסור אבל לאחריו מותר - וא"ת כיון דאמר הלכה כר' יוסי היאך אנו מתעניין לפני הפורים דאי משום דבטלה מגילת תענית מ"מ אחנוכה ואפורים לא בטלו וי"ל דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו ר"ל הדינין שלהם לעשותן י"ט ודלא להתענא בהון אבל בדינין דלפניהם בטלו עוד י"ל דכיון דיום שלפני הפורים שנתבטל מיו"ט דידיהו שהיו רגילין לעשות בהן ונתבטלו יו"ט שלהם ה"נ יש לנו לומר שיבטלו משום טעם לפני הפורים דה"נ אמרינן בסמוך גבי יום שלפני נקנור וכו' וכן גבי יו"ט טוריינוס דכיון דבטלו מיום שלהם לא יאסרו משום יו"ט הבא אחריהם דאסורים משום יום שלפניהם כמו כן ה"נ דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל משום עצמו ומותר להתענות לא יאסר משום יום שלפני הפורים.

12. תוספות מסכת תענית דף יח עמוד ב

הלכה מתענה ומשלים - פ"ה הא דקפסק הלכה מתענה ומשלים אר"ח קאי דאי אחנוכה ואפורים אינו יכול להתענות דיום משתה ושמחה כתיב.

13. ילקוט ישעיהו

והקשה בחשק שלמה: לכאורה בחנוכה לא מצינו שקבעום למשתה ושמחה, רק דאסור בהספד ותענית ולא חמיר מר"ח. ונראה דסברי כהמרדכי הארוך, הובא בד"מ (או"ח סי' תרע), שקבעו למשתה ושמחה ג"כ, משום שהיה אז חנוכה המזכות, עכ"ל.

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפו

בחנוכה ופורים מותר להתענות לפנייהם ולאחריהם.

15. פרי חדש אורח חיים סימן תרפו סעיף א

[בחנוכה ופורים מותר להתענות לפנייהם ולאחריהם]. תנן בפרק ב' דתענית [טו, ב] כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד, לפניו אסור לאחריו מותר. רבי יוסי אומר, לפניו ולאחריו אסור. דלא להתענאה, לפניו ולאחריו מותר. רבי יוסי אומר, לפניו אסור, לאחריו מותר. וגמרא [יח, א] רבי חייה בר אסי אמר רב הלכה כרבי יוסי. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, אמר ליה רבי חייה לבאלי אסברא לך, כי קאמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי אדלא להתענאה, כלומר אבל אדלא למספד לפניו [ולאחריו] אין הלכה כותיה, אלא כרבי מאיר דאמר לפניו אסור לאחריו מותר. וכיון דקיי"ל [ביצה ד, א ועוד] דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, נקיטינן לחנוכה ופורים דלא בטלה מגילת תענית. דלפניו אסור ולאחריו מותר. ומיהו לא אסיר אלא בתענית. אבל בהספד מותר... [סעיף ב]... וא"ת ואיך יכולין להתענות בי"ג, והא קיי"ל דלחנוכה ופורים לא בטלה מגילת תענית. ולפניו אסור ולאחריו מותר וכמו שכתבתי סעיף א'. וכתבו [רא"ש מגילה פרק א סימן א, ר"ן מגילה א, ב, ד"ה גמ'] בשם רבינו תם, דיש סמך לזה מהא דאמרין בריש מגילה [ב, א] י"ג זמן קהלה לכל היא, פירוש, שהכל מתקבצים לתענית אסתר, ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים. וקשה לי עלה, מדתנן [שם] חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה, ואם איתא שבי"ג היו מתקבצים, כשחל ברביעי אמאי דחינן להו ליום הכניסה, ליקרו בי"ג. ועוד דמוכח בהדיא בסוף פרק שני דתענית [יח, ב] דתענית אסתר אינו תקנת חכמים, מדאמרין התם דתליסר יום ניקנור הוא, ואסור בהספד ובתענית. אבל בפרק קמא דמגילה [טז, ב] משמע דתקנת חכמים היא, דגרסינן התם "ומאמר אסתר קיים" מאמר אסתר אין, דברי הצומות לא. אמר רבי יוחנן דברי הצומות ומאמר אסתר קיים את ימי הפורים כו', וצ"ע. ולכן נראה עיקר כמו שכתב הרז"ה [המאור שם ד, א] דכיון דפורים הוא דברי קבלה, ודברי קבלה כדברי תורה דמי, הוה ליה כשבתות וימים טובים דתניא [תענית יז, ב] הם אסורים, לפנייהם ולאחרייהם מותרים לפי שהם דברי תורה ודברי תורה אינם צריכים חיזוק. אלא דכפי זה נפיק לדידן דיתבינן בירושלם דקרינן בט"ו, שיהא אסור לן להתענות בי"ג, וכן נראה עיקר, אע"פ שלא נהגו כן:

16. ספר אור החמה

ש"ם קללו צהונות ידיו ורגליו — ואמרו פה שהי' מדבר בגאווה וידיים שהיו מניפות, מהרש"א מקשה דהרי לא נעשה כאן נקמה צפה, ומתוך דבירושלמי איתא שחתכו גס את ראשו, ולכאורה הרי בירושלמי איתא להך מעשה צמח שניס ואיך נאמר דכאן שיירו לעיקרא דמילתא, ואפשר דהנה יש לבאר דהרי נחון מלכות חשמונאים הי' בחנוכה ואיך נעשה כאן המעשה צי"ג אדר, ואפשר שרלו לערב נקמתו של זה צל נקמת המן ולכן המתנו עד י"ג אדר שהוא זמן קהלה לכל ואמרו פה שהי' מדבר בגאווה זהו המן וידיים הללו של נקנור מעשה צהם נקמה אחת שניהם נתלו על העץ.

17. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף יח/ב

פה שהיה מדבר בגאווה. מוכרת לומר כדברי הירושלמי שחתכו ראשו ותלאוהו וכמו שכתב מהרש"א, אך קשה היה להם לחתוך הלשון דוקא ולתלותו, וכמו שעשו בבהונות ידיו. ונראה לי כי הלשון היה מדבר בגאווה, שהיא ממלאה כל הראש, ולכן המצנפת של כהן גדול מכפרת על הגאווה, ועל כן אמרו פה שהיה מדבר בגאווה שהיא בראש:

18. ילקוט ישעיהו

והנה בערוך (ערך הרג, הובא בגליון פ"י: דשמעי' ואחיה הן המה הרוגי לוד הנז' בפסחים נ), וב"ב י, ב.) /ועפ"י נראה לומר דג"י הערוך היתה "אעפ"כ ציוה להורגן", אבל לא הספיק להרגן ממש. ובה מדוקדק הלשון "כשביקש" טוריינוס להרוג וכו', היה ויכוח גדול ביניהם, עד שנעשה להם נס, שבאו דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגיזרין, והם ניצולו ונשארו בחיים, ועל אותו הנס קבעוהו יו"ט. ואח"כ כשאירע המעשה בהרוגי לוד, שמעיה ואחיה, באותו היום, בטלו ליו"ט הזה, ואתא שפיר מה שקבעוהו יו"ט בתחילה, ומה שבטלוהו אחר כך. וכן הוא לשון הת"כ (אמור ט, ה): מכאן אמרו כל המוסר עצמו ע"מ וכו' ושלא לעשות לו נס עושין לו נס וכו', וכשתפס טוריינוס וכו'. אמרו לא נסעו משם וכו'. ופירשוהו הגאון בעל קרבן אהרן באריכות, ומסיים בזה הלשון: הצילם הקל יתעלה (את לוליינוס ופפוס) במה שהביא עליו (על טוריינוס) דיופלי מרומי וכו', ומעתה מתפרשת הסוגיא עפ"י הערוך היטב. דמתחילה עשאוהו יו"ט כי לא נהרגו, ולבסוף שבו ביום נהרגו שמעיה ואחיה בטלוהו. מנחת יהודה. וכן במגילת תענית (פ"ב) ליתא דהרגן.
ובדעת רש"י כתב ביפה עינים: דאע"פ שנהרגו פפוס ולוליינוס, מ"מ חשבו זאת לטובה בעבור הצלת הכלל, עיי"ש. הלכה מתענה וכו'. פירוש: אם ירצה להשלים, שרי להשלים. (רא"ש עיי"ש וע"ע בעירובין מא, ב תוד"ה והלכתא).

אע"פ כן הרגן מיד. קשה, א"כ מהו השמחה שקבעו באותו יום שנהרגו שני צדיקים (כדפירש"י: לוליינוס ופפוס אחיו צדיקים גמורים היו), ואע"פ שגם טוריינוס נהרג, מ"מ לא היה להם לקבוע יו"ט, מחמת מיתת הצדיקים, וכמ"ש לעיל שבשביל שנהרגו שמעיה ואחיה בטלו היו"ט, הרי לנו שבשביל מיתת צדיקים נתבטל היו"ט, וכש"כ שלא לקבוע מתחילה יו"ט, ביום שנהרגו בו צדיקים.
ועוד יש לדקדק הלשון "כשביקש" טוריינוס להרוג, ומהו "לא זזו משם" אחרי שנהרגו כבר.

19. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף יח/ב

שם מלך הגון היה. אף על פי שהיה רשע גמור קראוהו הגון, מפני שהיה נזהר בכבוד השי"ת ומודה בשבח, דיזוע מה שאמרו בפרק חלק [צ"ו ע"א], שמלך בעבור הכבוד שעשה בחזרת האגרת, וגם אחר שמלך כשראה נס חנניה מישראל ועזריה אמר [דניאל ג' ל"ג] אתוהי כמה רברבין וכו', ואפילו כשהחריב בית המקדש והגלה את ישראל נתפחד מהקב"ה, ולא החריב עד שאמרו לו זו היא גזירה מן השמים על פי הנביא, ואז בא והחריב:

20. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף יח/ב

שם הרבה דובים הרבה אריות הרבה נמרים. נקטו דובים כנגד גלות פרס שנמשלו לדוב, וכנזכר בגמרא דמיא לדוב זו פרס. ואריות גלות בבל, שהיה ביד נבוכדנצר שנמשל לאריה. ונמרים גלות ישמעאל שנמשלו לנמרים, וכמו שכתוב בזהר פרשת

שמות מהררי נמרים אליו בני ישמעאל, עיני שם. ולא אמרו כנגד אדום כלום. מפני כי אותו רשע היה ממלכות אדום. והם מדברים עמו. ומה שאמרו לא זז משם פירוש לא הספיקו לישא אותם לקברם. עד שנהרג אותו רשע. ...

21. חידושי הרישב"א מסכת תענית דף יח עמוד ב

ועכשיו עולה משנתנו יפה, סדר תעניות אלו האמור שלא התריעו בהן עד האחרונות ברביעה הראשונה, כי אע"פ שכיון שהגיע מרחשון בא זמן הגשמים [1] אין השעה עוברת להיות צרה דחוקה. [2] וגם אין לראות נפשנו בגזירת שמים שדרך רביעה להתאחר קצת עד ז' אחרונות שעוברת זמנה של רביעה לגמרי, ולפיכך לא נחמיר בתעניות להתריע עד אותה שעה כי ההתרעה סוף בקשת רחמים כמו שכתוב בתורה וכי תבואו מלחמה בארצכם וכו', אבל אחר שצמחו הצמחים והגיע הרביעה האחרת שהיא לגדלם ולהולידם לצמחים ונמנעו (הצמחים) [הגשמים] עד שהתחילו הצמחים לשנות, זה סוף צרה ושעה עוברת להפסדם ולפיכך מתריעין עליהם מיד כדין ז' אחרונות וכל חומרותיו ותפלותיו, כי תחלתה של זו כסופה של עזירת גשמים ברביעה הראשונה, וכן מפורש בירושלמי כי פעמים שבג' הראשונות גזרין כז' אחרונות בכל חומרותיו, ואמרו (פ"א ה"ה) על דין עוברות ומניקות שאין מתענין בראשונות, אמר רב שמואל בר רב יצחק נראין דברים כשגזרו כבר שלא להפסיק מבעוד יום אבל אם גזרו מיד להפסיק מבעוד יום עוברות ומניקות מתענות בהם, ואתיא בצמחים ששינו, אי נמי על שאר צרות דחוקות שבפרק זה. וכן כשפסקו גשמים בין גשם לגשם מ' יום. אע"פ שזו מכת בצורת כלומר מכה המביאה לידי בצורת כמו שאמרו בגמ' ואינה רעה כ"כ כרעתה של עזירת גשמים, מ"מ ראוי להחמיר בתחלתה משני טעמים, האחד כי כיון שעברו מ' יום [מ]ירידת רביעה ראשונה לא סגיא שלא יגיע זמן רביעה אפילה שהיא ראויה לשבע תעניות החמורות, והיא שעה עוברת, אלא שהוצרך התנא ללמדנו שלא נאמר אע"פ שהזמן עובר כיון שכבר ירדו גשמים שוב אין כאן גזירה ורעה הראויה להתרעה שאין בזה מהומת רעב, קמ"ל שאע"פ כן ראוי להתענות עליה דגזירת שמים היא כיון שמביאה לידי בצורת, ועוד שלענין תענית והתרעה אין הולכין אחר ריבוי המכה וגודל הרעה, אלא אחר שינוי הטבע ממנהגו של עולם ומה שנראה בו מגזירת שמים של עונש עונותינו, וזהו כי כשיש עזירה בתחלת הרביעה אין זה ראיה לגזירת שמים כיון שדרך רביעה להתאחר עד האפילה, אבל כשירדו גשמים בתחלתה ואחר [כך] פסקו זה בודאי גזירת שמים, ולפיכך אפי' לא תגדל המכה בכך ראוי הוא להתענות בה מיד בהתרעה, וזה הטעם כשירדו לאילן ולא לצמחים כי אע"פ שאין המכה גדולה כמו שהיה כשלא ירדו לא לזה ולא לזה, ראיה היא שזו גזירת שמים באותו מין שלא ירדו גשמים וראוי להתריע עליה מיד כשעובר זמנה, סלקא דעתך אמינא אין חומר תענית אלא כשהמכה בשניהם קמ"ל.

22. חידושי הרישב"א מסכת תענית דף יח עמוד ב

מתני' וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים כדכתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. ... ואחרים מן הגאונים ז"ל פירשו שאין לגזור לעולם תענית ולא התרעה על הצבור מפני צרת אחרים שאין להם חלק בצרה ההיא ולא פחד שתגיע אליהם, ודי להם בזעקה בפה בלבד כמתני' דעל אלו מתריעין בשבת אבל חייבים לזעוק בפה ואפי' בשבת, ובלבד בהנהו שאין להם פנאי להתענות ולהתריע על צרתם אבל כשיש להם פנאי די לאחרים שיזעקו עליהם בפה בחול בלבד אבל לא בשבת, והיינו דפריט התם התנא הנהו, וכשאמרו במשנתנו שסביבותיה מתענות או מתריעות בשופרות אינו מפני צרת אחיהם בלבד אלא שיש להם לרתת על עצמן שלא תחול עליהם המכה ההיא ויש להם לזרז את עצמן כיון שהם סביבותיה באותה הפרוכא וקרובים להיות באותה גזירה, ואע"פ שפירשנו למעלה דמתניתין בשסביבותיה ירדו להם גשמים כענין שכתוב, לא שירדו להם גשמים כדי צרכם וכענין הנהוג, שאם כן למה לא פירש התנא וכן שתי עיירות באחת ירדו גשמים ובאחת לא ירדו גשמים, אלא ודאי שירדו להם קצת גשמים והוא בודאי זמן גזירה לעיר שלא ירדו עליה גשמים כלל כדכתיבנא לעיל, וגם אלו שירדו להם קצת יש להם לחוש שמא הם בכלל הגזירה וימנעו מהם עד שיעבור זמנה של רביעה, ואפשר גם כן שילקו בכללם שאינם צדיקים כל כך (לנהוג) [להגן] נפשם מן המכה, וממדת הדין של מכה כללית של עיר אחת או תחום אחד פעמים שאף מי שלא יתחייב לגמרי מעצמו לוקה בכללם אם אינו צדיק גמור, (ולפי) [ומפני] זה הוצרך הקב"ה לומר על מכת בכורות ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך כדי להציל ישראל שלא ילקו בכללם מפני חמת המשחית, ושמא החלה המכה באחיהם ותגמור בהם, מ"מ כיון שעדיין לא החלה בהם המכה דיין בתענית או בהתרעה בשופר ולא שיתריעו ויתענו כבעלי הצרה עצמה, וזה נראה נכון.

וא"ת והיאך אפשר לפרש שסביבותיה לא ירדו להם גשמים של קללה דהא תנא קרא דנסיב ללמד על דין סביבותיה הוא, ורב יהודה פריש בגמ' אקרא ושתייהן לקללה, וי"ל דרב יהודה אקרא קאי למדרשיה משום דכתיב בסופיה חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא אמטיר עליה תיבש משמע דשתייהן לקללה, ורב יהודה קרא בעלמא דריש אידי דאיירי ביה תנא ולא דמתני' מיירי בהכי דא"כ הוה לתנא למינקט בהדיא.

עוד י"ל דודאי שתייהן לקללה שסביבותיה נתקללו בריבוי גשמים, וכשמתענין לא על רעה זו שהרי אין מתענין על רוב הטובה, אלא כיון שרואים אחיהם בצער עוצר גשמים והם ג"כ עליהם גזירה מצד אחר יש להם לחוש שמא אף עליהם תחול הצרה האחרת, אבל לפי שעדיין אינם באותה צרה אין מתענין ומתריעים, ומ"מ הרי כל אחת סימן לחברתה שיש עליהם גזירת שמים, והראשון יותר נכון.